

5. Haiduk, O.V., Herliand, T.M., Kalenskyi, A.A. and Piatnychuk, T.V. (2022) Rozroblennia y zastosuvannia ekooriantovanykh pedahohichnykh tekhnolohii dlia profesiinoi pidhotovky maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv budivelnoi, ahrarnoi haluzei ta sfery restorannoho hospodarstva [Development and application of eco-oriented pedagogical technologies for the professional training of future qualified workers in the construction, agricultural and restaurant sectors]. Kyiv: IPO NAPN of Ukraine. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 30.04.2024 р.

УДК: 37.014+001+004.8(062.552)

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-26-38

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

Листопад Олексій Анатолійович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: lystopad.oa@pdpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3121-324X

Мардарова Ірина Костянтинівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: mardarova.ik@pdpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-8899-2830

Листопад Наталя Леонідівна

кандидат педагогічних наук, викладач дошкільних дисциплін
Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж»
e-mail: natasha.listopad@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3550-9985

Метою статті є аналіз особливостей формування моральних цінностей у здобувачів освіти для профілактики академічної доброчесності. Визначено, що академічна доброчесність – це дотримання моральних та етичних принципів у освітній та дослідницькій діяльності. Встановлено та обґрунтовано, що профілактика академічної доброчесності – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання порушенням академічної етики серед здобувачів освіти, викладачів та науковців. Розкрито сутність поняття «педагогічна профілактика академічної доброчесності». Проаналізовано правові, економічні, технічні, соціальні та психолого-педагогічні заходи профілактики академічної доброчесності. Визначено чотири групи моральних цінностей, що сприятимуть профілактиці академічної доброчесності: індивідуальні, соціальні (загальнолюдські), професійно зумовлені та корпоративні.

Ключові слова: академічна доброчесність, профілактика академічної доброчесності, формування моральних цінностей, педагогічна профілактика академічної доброчесності, індивідуальні, соціальні (загальнолюдські), професійно зумовлені та корпоративні моральні цінності.

Постановка проблеми. Дотримання принципів академічної доброчесності є важливим аспектом освітнього процесу в Україні, що набуло особливої актуальності в останні роки у зв'язку з інтеграцією української системи освіти в європейський освітній простір та необхідністю відповідати міжнародним стандартам. Академічна доброчесність – це дотримання моральних та етичних принципів у освітній та дослідницькій діяльності. Дотримання принципів академічної доброчесності є ключовим для збереження високих стандартів освіти та науки, що є основою для розвитку як окремих особистостей, так і суспільства в цілому. Академічна доброчесність забезпечує високу якість освіти, оскільки стимулює здобувачів освіти до самостійного мислення, критичного аналізу та ефективної роботи, що допомагає здобути реальні знання та навички, необхідні для подальшої професійної діяльності. Вона підвищує довіру до закладів освіти, якщо університети дотримуються чітких стандартів академічної доброчесності, дипломи та сертифікати, які заклад освіти видає, визнаються та викликають повагу на ринку праці та в наукових колах. Для науковців та дослідників академічна доброчесність є критично важливою для збереження їхньої професійної репутації. Плагіат, фабрикація даних або інші форми нечесної поведінки можуть призвести до серйозних наслідків, включаючи втрату репутації, відсторонення від роботи та навіть юридичні санкції [1].

Встановлено, що академічна доброчесність включає такі напрями: недопущення використання чужих ідей, текстів або результатів без належного цитування та посилання на автора; уникнення повторного використання власних попередніх робіт або їх частин без зазначення джерела; недопущення

спотворення або вигадання даних у наукових дослідженнях та роботах; уникнення копіювання відповідей чи робіт інших здобувачів освіти під час тестів, іспитів або інших форм оцінювання; прозорість у питаннях, що можуть вплинути на об'єктивність оцінювання, уникнення ситуацій, де особисті інтереси можуть суперечити академічним обов'язкам, тощо [8].

Профілактика академічної доброчесності – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання порушенням академічної етики серед здобувачів освіти, викладачів та науковців. Запобігання академічній доброчесності вимагає комплексного підходу, який включає просвіту, контроль, підтримку та відповідальність усіх учасників освітнього процесу. Важливо, щоб заходи щодо профілактики академічної доброчесності були систематичними та всебічними, охоплюючи всі аспекти освітнього процесу та підтримували культуру академічної доброчесності на всіх рівнях. Профілактика академічної доброчесності включає комплекс заходів, спрямованих на попередження випадків плагіату, списування, підробки результатів та інших видів шахрайства в освітньому процесі та передбачає кілька основних стратегій: введення курсів або семінарів, де здобувачі освіти дізнаються про важливість академічної доброчесності, наслідки доброчесної поведінки та способи уникнення таких дій; навчання правильному цитуванню та використанню джерел, що допомагає уникнути ненавмисного плагіату; використання програмного забезпечення для перевірки робіт на наявність плагіату, що мотивує здобувачів освіти дотримуватись правил академічної доброчесності; використання систем, які контролюють процес подання та зберігання робіт, що знижує можливості для махінацій; створення чітких правил та процедур, які визначають наслідки академічної доброчесності; застосування різноманітних методів оцінювання, які ускладнюють списування (наприклад: освітні проекти); підтримка здобувачів освіти з боку викладачів або старших студентів, які можуть допомогти зрозуміти важливість правил академічної доброчесності; заохочення здобувачів освіти, які демонструють високу академічну доброчесність, через стипендії або інші форми винагород; створення середовища де академічна доброчесність цінується вище за швидкі результати, де здобутки досягаються чесним шляхом; демонстрація викладачами та адміністрацією закладу власної доброчесності у своїй роботі, що може слугувати прикладом для здобувачів освіти [9].

Формування моральних цінностей у здобувачів освіти є ключовим елементом профілактики академічної доброчесності. Формування моральних цінностей у здобувачів освіти є тривалим процесом, який вимагає систематичної роботи та залучення всіх учасників освітнього процесу, це не лише допомагає знизити рівень академічної доброчесності, але й сприяє вихованню відповідальних та етично свідомих громадян, що передбачає: інтеграцію етичних питань у різні навчальні дисципліни для того, щоб здобувачі освіти розуміли важливість етичної поведінки в різних контекстах; викладачі повинні виступати наставниками, допомагаючи здобувачам освіти розвивати моральні цінності та етичні стандарти; заохочення участі здобувачів освіти у волонтерських проєктах та громадських ініціативах, що сприяє розвитку почуття відповідальності та емпатії; організація регулярних обговорень, де здобувачі освіти можуть ділитися своїми думками та переживаннями щодо етичних дилем; розробка та впровадження кодексу честі, який буде включати принципи академічної доброчесності та моральних цінностей; активна участь здобувачів освіти у створенні та обговоренні політики академічної доброчесності, що сприятиме їхньому кращому розумінню та дотриманню цих правил тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дотримання принципів академічної доброчесності є необхідною умовою для забезпечення якості освіти та довіри до академічної спільноти, Україні ще належить подолати ряд викликів на цьому шляху, але поступове впровадження ефективних механізмів контролю та виховання культури академічної доброчесності є важливим кроком до досягнення цієї мети. В останні роки в Україні здійснюється ефективне нормативно-правове регулювання питань академічної доброчесності через різні законодавчі акти: Закон України «Про вищу освіту» який містить положення про академічну доброчесність та встановлює вимоги до закладів освіти щодо забезпечення її дотримання; Закон України «Про освіту» також регулює питання академічної доброчесності, зокрема стаття 42 присвячена означеному питанню; Закон України «Про фахову передвищу освіту», стаття 26 розкриває забезпечення академічної доброчесності; Накази Міністерства освіти і науки України визначають конкретні заходи та механізми забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти. Міністерство освіти і науки України видає нормативно-правові акти, які детально регламентують аспекти академічної доброчесності, включаючи положення про запобігання та виявлення плагіату, процедури розгляду випадків порушення академічної доброчесності тощо. Наприклад, Наказ № 1371 від 15 серпня 2016 року «Про затвердження Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти»; Лист № 1/9-650 від 23 жовтня 2018 року «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» тощо. Кожен заклад освіти розробляє і затверджує власні положення, що регулюють академічну доброчесність, відповідно до вимог Українського

законодавства, це можуть бути кодекси честі, регламенти щодо запобігання та виявлення плагіату тощо.

Сучасні дослідження (К. Годік, О. Гужва, О. Рижко, Є. Стадний, О. Федосєєв, О. Фіданян, Н. Шліхта та ін.) підкреслюють необхідність комплексного підходу до забезпечення академічної доброчесності, який включає використання нових технологій, розвиток освітніх програм та політик, а також підвищення обізнаності серед здобувачів освіти і викладачів. Дослідники (П. Артьомов, В. Бахрушин, О. Башкір, С. Галата, Г. Дивнич, Д. Казначєєва, А. Кузьменко, І. Маслікова, І. Отамась, І. Пак, О. Слободянюк, З. Стежко та ін.) рекомендують розвивати культуру академічної доброчесності через навчання та підвищення обізнаності здобувачів освіти і викладачів про негативні наслідки таких дій. Нові виклики стосуються питання використання штучного інтелекту в освітньому процесі, що значно впливає на академічну доброчесність, з одного боку, штучний інтелект – інструмент, який допомагає виявляти плагіат та інші форми академічних порушень, з іншого боку, ті ж технології штучного інтелекту можуть бути використані здобувачами освіти для шахрайства (наприклад, через автоматизоване генерування тексту).

На думку дослідників (Г. Андрощук, І. Гончарова, Ю. Нікольський, В. Пасічник, Н. Стеблюк, Ю. Щербина, О. Яценко та ін.), важливо балансувати між упровадженням технології штучного інтелекту та збереженням принципів академічної доброчесності в освітньому процесі. Розроблення та застосування інструментів для виявлення синтетичного тексту допомагає знизити рівень академічної недоброчесності. Оскільки моделі штучного інтелекту постійно вдосконалюються, інструменти для виявлення синтетичного тексту повинні також регулярно оновлюватись і адаптуватись до нових технологій. Використовуючи технології, такі як OpenAI API, та власні розробки, можна ефективно виявляти тексти, створені з упровадженням технології штучного інтелекту, та забезпечувати академічну доброчесність (В. Андріяш, Н. Ахтирська, Г. Багрій, В. Борса, Л. Боярська, В. Васильєва, І. Горбач-Кудря, Л. Діденко, О. Дмитрієва, О. Єфименко, Р. Квасницька, Г. Козаченко, В. Кондратенко, С. Кравчук, С. Кулешов, А. Лисеюк, В. Маланюк, С. Симоненко, О. Станіслав, Н. Тополенко та ін.).

Аналіз останніх досліджень та поточного стану педагогічної діяльності з формування моральних цінностей здобувачів освіти для профілактики запобігання проявам академічної недоброчесності дав змогу виявити низку суперечностей: між об'єктивною картиною проявам академічної недоброчесності і недостатньою розробленістю науково-методичних засад педагогічної профілактики цього явища у закладах вищої, фахової передвищої освіти; між потребою системи освіти у фахівцях зі сформованими моральними цінностями та недостатнім організаційно-педагогічним забезпеченням діяльності щодо їх формування.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз особливостей формування моральних цінностей у здобувачів освіти для профілактики академічної недоброчесності.

Виклад основного матеріалу. Академічна доброчесність є фундаментальною цінністю освітнього процесу та наукової діяльності, оскільки вона забезпечує справедливість, прозорість і якість освіти та наукових досліджень: по-перше, вона забезпечує справедливість, оскільки всі учасники освітнього процесу мають однакові можливості та стимули для досягнення успіхів, що робить освіту більш демократичною та доступною для всіх, незалежно від соціального становища чи фінансових можливостей; по-друге, академічна доброчесність сприяє прозорості, вона вимагає чітких правил і стандартів, що регулюють освітній процес закладу освіти, наукові дослідження, що робить процес більш передбачуваним для всіх учасників; по-третє, академічна доброчесність забезпечує високу якість освіти та наукових досліджень, вона покликана захищати інтелектуальну чесність, виключаючи плагіат і фальсифікацію даних, що є основою для створення нових знань та інновацій [7]. Отже, академічна доброчесність є не лише етичною нормою, але й ключовою складовою успішного й стійкого розвитку освіти та науки в Україні. Комплексний підхід до забезпечення академічної доброчесності є необхідним для створення сприятливого освітнього середовища, яке сприяє особистісному та професійному зростанню здобувачів освіти і викладачів, оскільки лише за умови системної та узгодженої роботи всіх учасників освітнього процесу можна досягти високих стандартів академічної доброчесності.

Аналізуючи широку палітру досліджень [1; 7; 8; 9] встановлено, що комплексний підхід до забезпечення академічної доброчесності включає різні аспекти: розробка та впровадження чіткої політики щодо академічної доброчесності, які визначають очікування та наслідки за порушення; навчання здобувачів освіти основам академічної доброчесності, включаючи питання плагіату, правильного цитування та етичного проведення досліджень; використання антиплагіатних систем для перевірки методичних і наукових робіт; формування культури академічної доброчесності через заохочення відкритого діалогу про важливість етики в освіті та науці; нагородження здобувачів освіти та викладачів за дотримання принципів академічної доброчесності; регулярний моніторинг дотримання політик академічної доброчесності; аналіз випадків порушень для виявлення тенденцій та удосконалення системи забезпечення академічної доброчесності; обмін досвідом та кращими практиками формування

культури академічної доброчесності; спільні дослідження та проєкти, спрямовані на підвищення рівня академічної доброчесності.

Відзначимо, що антиплагіатні системи є важливим інструментом для підтримки академічної доброчесності, їх використання допомагає виявляти та запобігати плагіату, сприяючи створенню чесного і прозорого освітнього середовища закладу освіти. Антиплагіатні системи аналізують текст на предмет збігів з іншими джерелами в інтернеті, базах даних, архівах та інших текстових ресурсах, вони порівнюють фрази, речення та абзаци для виявлення можливих плагіатних ділянок. Отже, основні функції антиплагіатних систем: аналіз тексту на наявність збігів з іншими роботами; ідентифікація джерел, звідки можливо було запозичено текст; генерація детальних звітів про результати перевірки, що містять відсоток збігів і посилання на джерела. Зараз популярними антиплагіатними системами є: Unicheck та StrikePlagiarism.com, які набули популярності завдяки високій точності перевірок. Вони набули популярності, оскільки допомагають викладачам і здобувачам освіти уникати плагіату; стимулюють до самостійного написання наукових робіт; допомагають захищати авторські права на оригінальні роботи. Сучасні антиплагіатні системи використовують передові алгоритми для порівняння завантажених текстів із великою базою даних академічних робіт, інтернет-ресурсів та інших документів для виявлення подібності тексту та потенційного плагіату. Після аналізу генерується звіт про схожість, що детально описує збіги, джерела та загальний відсоток схожості. Користувачі можуть переглянути звіт, перевірити підсвічені збіги та внести необхідне редагування, щоб забезпечити оригінальність своєї роботи. Проте для досягнення максимального ефекту важливо інтегрувати антиплагіатні системи в ширший комплекс заходів із забезпечення академічної доброчесності та враховувати етичні аспекти їх використання.

Привертає увагу той факт, що науковці різних галузей науки та суспільно-політичні діячі, відомі педагоги обговорюють тему профілактики запобігання проявам академічної недоброчесності. Основне навантаження в цій сфері лягає на плечі закладів освіти, ключовим завданням яких є формування моральних, етичних і духовних цінностей особистості з запобігання проявам академічної недоброчесності. Протидія проявам академічної недоброчесності складається із застосування різних заходів, до числа яких входять правові, економічні, соціальні, психолого-педагогічні та інші. Заклад освіти як середовище, в якому відбувається становлення професійного фундаменту особистості, має змогу створити таку атмосферу профілактики запобігання проявам академічної недоброчесності, в якій ефективно і стійко формуються моральні цінності майбутнього фахівця.

Аналіз навчальних планів, планів виховної роботи в закладах вищої освіти та фахової передвищої освіти засвідчив, що не завжди в достатній мірі використано потенціал освітньої і виховної роботи в закладах освіти. Зазначимо в позитивному ракурсі, що актуальність проблеми формування моральних цінностей здобувачів освіти для профілактики запобігання проявам академічної недоброчесності зумовлена потребою суспільства в забезпеченні закладів освіти кадрами, які здатні керуватися в поведінці моральними цінностями – обов'язком, честю, совістю, важливістю збереження репутації та педагогічного іміджу, що не допускають фактів вчинення академічної недоброчесності.

Достатньо показовим є те, що в сучасному суспільному розвитку України простежуються нові тенденції, які від молодих фахівців вимагають компетентнісної підготовленості, широкого погляду на світ, фахової оцінки напрямів розвитку потреб громадян у відносному, культурному, матеріальному контексті, а це значить, що заклади вищої та фахової передвищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців для України, мають враховувати всі тенденції та запити. Орієнтація на цінності в цьому плані є основоположною ланкою. На думку дослідників [2; 7], сформовані моральні цінності в структурі світогляду особистості молодого покоління, безсумнівно, стануть рушійною силою прогресу, гуманного ставлення до світу, людства, розвитку найкращих людських якостей. Системи вищої освіти і фахової передвищої освіти на сучасному етапі розвитку повинні поставити за мету підготовку майбутніх фахівців, особистість яких становила б цінність не лише у професійному, а й у загальнолюдському плані, а отже, озброєну такими моральними цінностями як культура академічної доброчесності.

З філософської точки зору поняття «цінність» є складним і багатогранним. Вона охоплює різні аспекти людського буття, моральності, етики та соціальної реальності. Цінності можуть мати об'єктивний характер, коли вони визнаються незалежно від індивідуальних переконань (наприклад, істина, справедливість), або суб'єктивний характер, коли вони залежать від особистих уподобань, культурних чи соціальних контекстів (наприклад, художні вподобання, смаки). Отже, поняття «цінність» у філософії є ключовим для розуміння людської природи, мотивації, поведінки та суспільних структур, і воно вимагає багатогранного і всебічного аналізу [1].

Незважаючи на те, що поняття «цінність» усе ще суперечливе в осмисленні, саме слово було відоме й обговорювалося ще у працях стародавніх філософів. Філософи різних епох і культур по-різному підходили до визначення поняття цінностей з різних перспектив, формуючи власні теорії та класифікації.

У своїх роботах Платон цінностями називав такі поняття, як добро, благо, істина, краса, існування. Платон поділяв світ на ідеальний і матеріальний, і справжні цінності, на його думку, існують у світі ідей (наприклад, ідея добра). Сократ вважав, що істинні цінності базуються на знанні та доброчесності. Він ставив на перше місце моральні цінності, такі як справедливість, мудрість і мужність. Арістотель вважав, що цінності можна класифікувати як етичні (пов'язані з доброчесністю і щастям) і діанетичні (пов'язані з інтелектуальними чеснотами). Для нього головною цінністю було досягнення евдемонії (щастя, процвітання) через доброчесне життя. Демокріт описуючи «вищі цінності», говорив про красу, мудрість, хоробрість і дружбу. Однак незважаючи на наукові розробки того часу з проблем цінностей і моральності, стрункої концепції «моральних цінностей» давньогрецьким філософам створити не вдалося.

Середньовіччя в історії дослідження категорії «моральні цінності» можна позначити як епоху їхньої ієрархізації відповідно до біблійних норм. Августин вважав, що істинні цінності походять від Бога, і людське життя має бути спрямоване на пошук і досягнення божественного блага. Фома Аквінський систематизував християнську етику, розділивши цінності на природні (які можна пізнати через розум) і надприродні (які відкриваються через віру). Епоха Відродження принесла нові відтінки в розуміння моральних цінностей, людину і її людські цінності визнавали найвищим благом.

У Новий час моральні цінності постають не тільки як щось суб'єктивно наділене смыслом, а й виявляються винятково в моральній діяльності та нерозривно пов'язані з нею. І. Кант розрізняв цінності, що базуються на розумі та моралі, створюючи концепцію категоричного імперативу. Він вважав, що моральні цінності є абсолютними і повинні бути керівництвом для дій. Д. С. Міллер розробив утилітаризм, за яким цінність визначається користю, тобто максимізацією щастя або задоволення для найбільшої кількості людей. З ім'ям Г. Лотце пов'язане зведення поняття «цінність» у ранг філософської категорії. У своєму осмисленні цінності як категорії він спирається на ідеї І. Канта про те, що поведінка людини, що спрямовується цілями, виходить зі «світу цінностей», який є її обителлю.

Ф. Ніцше піддавав критиці традиційні моральні цінності, які він вважав «рабською мораллю». Він пропонував переосмислення цінностей у контексті «волі до влади» і створення нових цінностей, які підкреслюють індивідуальну силу і самовдосконалення. М. Гайдеггер розглядав цінності через призму буття, стверджуючи, що цінності є суб'єктивними і їх варто розуміти в контексті існування людини і її стосунків зі світом. Ж.-Ф. Ліотар піддавав сумніву великі наративи і універсальні цінності, пропонуючи натомість розглядати локальні і контекстуальні цінності, які є більш гнучкими і адаптивними до різних культур і ситуацій. Кожна епоха внесла свої унікальні ідеї та концепції, які сформували сучасне розуміння цінностей, їх класифікації та ролі в житті людини.

Перші оформлені педагогічні погляди на природу цінності можна пов'язати з іменами В. Ратке та Я. А. Коменського. В. Ратке, обґрунтовуючи необхідність конструювання внутрішньої структури дидактики, наголошував на ціннісних підходах до знання. Загалом думка про освіту як одну з найвищих цінностей мала розквіт в епоху Просвітництва, що відображено в роботах Ш. Монтеск'є, Ж. Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Й. Ф. Гербарта та ін.

Сучасні наукові праці з питань формування моральних цінностей у здобувачів освіти зосереджені навколо дослідження змісту системи цінностей і пошуку ефективних педагогічних моделей, технологій, засобів, що відповідають потребам і вимогам сьогодення. У сучасній педагогічній практиці формування цінностей у здобувачів освіти можна відзначити спробу вчених сформулювати принципи і технології, що спираються на основні ідеї: моральні цінності засвоюються особистістю через діяльність і власну активність; у процесі формування моральних цінностей особливу роль відіграє особистість педагога, який транслює цінності; моральна цінність є системою, що формується під впливом безлічі чинників – особистого досвіду, соціального середовища у вузькому розумінні, професійного співтовариства та соціуму загалом.

Поняття «моральні цінності» в загальному вигляді можна визначити як сукупність поглядів, ідей, принципів, ідеалів, значущих моральних норм і понять, що виражається в моральній поведінці особистості. У структурі категорії «моральні цінності» можна виокремити: смисловий компонент, що визначає розуміння особистістю смислу і змісту тієї чи іншої моральної цінності; емоційно-рефлексивний компонент, який визначає ступінь усвідомленості та емоційного прийняття цінності; дієво-практичний компонент, який визначає, наскільки особистість спирається на моральні цінності у своїх діях і поведінці.

Встановлено, що формування моральних цінностей є тривалим процесом, що вимагає зусиль з боку всіх учасників освітнього процесу. Тільки системний підхід, що включає освітні, адміністративні, технологічні та культурні заходи, може ефективно запобігти академічній недоброчесності та сприяти формуванню відповідальних та етично свідомих громадян. Формування моральних цінностей у здобувачів освіти є ключовим аспектом профілактики академічної недоброчесності.

Процес виховання етичних норм та принципів не лише допомагає здобувачам освіти уникати неправомірних дій, таких як плагіат, списування та інші форми шахрайства, але й сприяє формуванню зрілих, відповідальних громадян. Здобувачі освіти мають розуміти, чому важливо дотримуватися етичних норм і які наслідки можуть мати їхні дії. Викладачі та адміністрація закладу освіти повинні демонструвати високі етичні стандарти у своїй поведінці, слугуючи прикладом для здобувачів освіти.

Найчастіше під терміном «профілактика» мається на увазі комплекс заходів, спрямованих на виявлення причин і умов, що сприяють виникненню будь-якого явища, і недопущення його появи. У педагогіці термін «профілактика» означає систему заходів, спрямованих на запобігання негативним явищам у розвитку, навчанні та вихованні дітей та молоді. Метою педагогічної профілактики є створення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості, попередження проблем поведінки, навчання та соціальної адаптації.

Для організації профілактичного процесу необхідно апелювати до рефлексії здобувача освіти над проблемним питанням для включення його в цей процес. Існує два види профілактики: первинна профілактика, що, являє собою систему заходів, спрямованих на недопущення будь-якого явища; вторинна профілактика спрямована на педагогічну роботу зі здобувачами освіти, які вже виявляють ознаки явища, яке профілакується. Такий підхід, на наш погляд, дає змогу враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти в освітньому процесі.

У контексті протидії академічній недоброчесності термін «профілактика» передбачає застосування конкретних педагогічних дій (засобів), які були б спрямовані на формування елементів структури особистості, що перешкоджають академічній недоброчесності. Таким чином, поняття «педагогічна профілактика академічній недоброчесності» – це сукупність заходів та стратегій, спрямованих на запобігання недоброчесній поведінці серед студентів у освітньому процесі й формування елементів структури особистості здобувача освіти, які сприяють недопущенню вчинення академічної недоброчесності. Педагогічна профілактика академічній недоброчесності має на меті забезпечити високу якість освіти, підтримувати академічну етику і формувати культуру академічної доброчесності.

Якщо систематизувати заходи профілактики академічній недоброчесності, то можна виокремити кілька груп: правові, економічні, технічні, соціальні, психолого-педагогічні.

1. Правові заходи профілактики академічній недоброчесності є важливою складовою забезпечення якості освіти і наукових досліджень. В Україні питання академічної доброчесності регулюється низкою законодавчих актів, які спрямовані на запобігання порушенням та забезпечення відповідальності за недоброчесність. Закон України «Про освіту»: визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу. Стаття 42 цього Закону визначає права та обов'язки учасників освітнього процесу щодо дотримання академічної доброчесності. Закон України «Про вищу освіту»: включає положення про академічну доброчесність як обов'язкову умову для здобуття вищої освіти, він встановлює відповідальність за академічну недоброчесність, включаючи можливість анулювання наукових ступенів, вчених звань та інших академічних досягнень; Закон «Про фахову передвищу освіту» визначає зобов'язання учасників освітнього процесу з дотримання принципів академічної доброчесності і необхідність реагування за її порушення; Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: визначає етичні норми поведінки науковців, включаючи правила уникнення плагіату, фабрикації даних та інших форм наукової недоброчесності.

Багато закладів вищої, фахової передвищої освіти та наукових установ мають власні кодекси академічної доброчесності, які деталізують процедури виявлення та розгляду випадків недоброчесності. У закладах освіти створюються комісії або ради з академічної доброчесності, які займаються розглядом випадків порушень та розробляють заходи профілактики. Впровадження програмного забезпечення для перевірки текстів на наявність плагіату, дозволяє виявляти випадки недоброчесності ще на етапі подання робіт. Відкритість та прозорість процедур розгляду випадків академічної недоброчесності, включаючи чітко визначені етапи та строки розгляду. У випадку виявлення серйозних порушень (наприклад, фальсифікації результатів досліджень), можуть застосовуватися юридичні санкції відповідно до законодавства України.

2. Економічні заходи профілактики академічній недоброчесності спрямовані на створення стимулів для дотримання академічної доброчесності та зменшення економічних вигід від недоброчесної поведінки. Вони можуть включати різні форми фінансових стимулів, покарань і механізмів фінансування, що сприяють забезпеченню доброчесності в академічному середовищі. Фінансові стимули для академічної доброчесності передбачають: надання фінансової підтримки здобувачам освіти і дослідникам, які демонструють високий рівень академічної доброчесності. Спеціальні гранти та стипендії можуть бути призначені для тих, хто активно сприяє розвитку академічної етики та займається

профілактикою академічної доброчесності, також зараз дуже поширеним є вручення нагород і премій за видатні досягнення в дослідженнях, які виконані з дотриманням усіх норм академічної доброчесності.

Економічні заходи профілактики академічної доброчесності передбачають фінансові санкції за недоброчесну поведінку, такі як: відмова у наданні грантів, стипендій або інших форм фінансової підтримки здобувачам освіти і дослідникам, які були визнані винними в академічній недоброчесності; вимога повернення отриманих грантів або стипендій у разі виявлення фактів академічної недоброчесності, додатково можуть застосовуватися штрафи як частина санкцій. Економічні заходи профілактики академічної доброчесності передбачають закупівлю та впровадження програмного забезпечення для перевірки на плагіат, що дозволяє ефективно виявляти недоброчесність у наукових роботах. Зараз в Україні здійснюється додаткове фінансування для тих закладів освіти, які демонструють високі стандарти академічної доброчесності та мають ефективні механізми для її забезпечення. Дуже важливим для профілактики академічної доброчесності є прозорість фінансових потоків, що передбачає звітування про використання коштів.

У рамках застосування економічних заходів профілактики академічної доброчесності заклади освіти можуть створювати фонди академічної доброчесності, які фінансують ініціативи з підвищення обізнаності про академічну доброчесність та підтримку дослідників, які працюють над розробкою інструментів і методів для запобігання недоброчесності. Національні та міжнародні грантові агенції можуть вводити умови для отримання фінансування, що включають обов'язкове дотримання принципів академічної доброчесності та регулярні перевірки.

3. Технічні заходи профілактики академічної доброчесності передбачають використання різних технологічних інструментів і систем, які допомагають виявляти та запобігати порушенням академічної доброчесності, вони спрямовані на підвищення прозорості, автоматизацію перевірок та забезпечення академічної доброчесності в освітньому процесі та наукових дослідженнях. Технічні заходи профілактики академічної доброчесності передбачають використання програм, таких як Unicheck (<https://unicheck.com/uk-ua>), Strikeplagiarism.com (<https://www.strikeplagiarism.com/en/>) та безкоштовних онлайн-ресурсів для перевірки текстів на плагіат: Prepostseo (<https://www.prepostseo.com/>); Plagtracker (<https://www.plagtracker.com/>); Plagscan (<https://www.plagscan.com/>); Plagamme.com (<https://www.plagamme.com/>); Plagium (<https://www.plagium.com/>); Plagiarismsoftware.net (<https://www.plagiarismchecker.co/>); Plagiarism Detector (<https://plagiarismdetector.net/>); Plagiarism CheckerX (<https://plagiarismcheckerx.com/>); Plagiarism Checker (<https://copyleaks.com/plagiarism-checker/>); Plagiarisma (<https://plagiarisma.net/>); SmallSEO (<https://smallseotools.com/>); Quetext.com (<https://www.quetext.com/pricing/>); Noplag.com (<https://noplag.com/>); Duplichecker (<https://www.duplichecker.com/>) які дозволяють автоматично перевіряти роботи здобувачів освіти та наукові статті на наявність запозичень без належного цитування.

У рамках застосування технічних заходів профілактики академічної доброчесності здійснюється впровадження антиплагіатних систем у внутрішні платформи закладів освіти (наприклад, Moodle (<https://moodle.org/course/view.php?id=17228>), Blackboard (<https://www.blackboard.com/>), що дозволяє автоматизувати перевірку робіт [4; 5]. Також дуже важливим є використання автоматизованих систем для оцінювання тестів та завдань, що зменшує можливість маніпуляцій з оцінками, що включає використання проакторингових систем, таких як ProctorU (<https://www.proctoru.com/>), ExamSoft (<https://examsoft.com/>), які контролюють процес здачі іспитів через відеоспостереження, аналіз поведінки та обмеження доступу до інших ресурсів під час іспиту та використання спеціальних браузерів або налаштувань мережі, що обмежують доступ до інтернету та інших ресурсів під час складання іспитів.

Дуже важливим для профілактики академічної доброчесності є використання репозитарія для зберігання наукових даних, що забезпечує їх доступність для перевірки та повторного використання, наприклад, Zenodo (<https://zenodo.org/>), Figshare (<https://figshare.com/>). Використання систем контролю версій, таких як Git (<https://www.git-scm.com/>), для збереження та відстеження змін у наукових роботах і даних. Інноваційним прикладом використання технічних заходів профілактики академічної доброчесності є електронні портфоліо та бази даних академічних досягнень: використання платформ для створення електронних портфоліо здобувачів освіти і дослідників, що дозволяє централізовано зберігати та відстежувати академічні досягнення. В електронному портфоліо здобувачів освіти і дослідників зберігається інформація про всі академічні та наукові роботи, що дозволяє швидко перевіряти їх на унікальність та автентичність. Технічні заходи профілактики академічної доброчесності передбачають використання блокчейн-технології для збереження та перевірки автентичності академічних дипломів і сертифікатів, що унеможливує їх підробку. Блокчейн є розподіленою базою даних, яка зберігає копії даних на багатьох комп'ютерах (вузлах) по всьому світу, що знижує ризик втрати чи фальсифікації даних через відсутність єдиного контрольного центру. Після того, як дані були внесені до блокчейну, їх неможливо змінити чи видалити, що забезпечує високий ступінь довіри до інформації, яка зберігається.

4. Соціальні заходи профілактики академічної недоброчесності включають різноманітні ініціативи, які формують культуру академічної доброчесності, що включають роз'яснювальні кампанії, що пояснюють, що таке академічна недоброчесність, її форми (плагіат, шахрайство на іспитах, підробка даних тощо) та наслідки для здобувачів освіти, викладачів та суспільства в цілому. Соціальні заходи профілактики академічної недоброчесності передбачають введення обов'язкових освітніх компонентів або модулів, що стосуються академічної доброчесності, в освітньо-професійні програми та постійне інформування здобувачів освіти і викладачів про існуючі правила та процедури боротьби з академічною недоброчесністю, надання психологічної підтримки студентам для зниження стресу і тривожності, що можуть сприяти спробам шахрайства.

Важливим соціальним аспектом профілактики академічної недоброчесності є запровадження програм менторства, де старші студенти або викладачі допомагають новачкам у навчанні та адаптації до академічного життя, профілактиці академічної недоброчесності; введення систем заохочень для студентів та викладачів, які демонструють високий рівень академічної доброчесності (грамоти, стипендії, відзнаки).

Наприклад, у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» до Дня науки група сприяння Академічній доброчесності спільно з Радою молодих учених, Науковим товариством студентів, аспірантів та молодих учених і Бібліотекою в рамках реалізації наукового проекту «Академічна доброчесність – запорука європейського вектору розвитку сучасної української науки» визначає переможців у номінаціях: доброчесна курсова робота, доброчесна наукова робота, доброчесна дисертація.

Соціальні заходи профілактики академічної недоброчесності можуть включати популяризацію історій успішних людей, які досягли успіху завдяки своїй академічній доброчесності та відповідальності. Дуже важливим аспектом є організація клубів та груп за інтересами, присвячених питанням академічної доброчесності, залучення батьків до підтримки принципів академічної доброчесності через інформаційні кампанії та заходи. Запровадження означених соціальних заходів може значно знизити рівень академічної недоброчесності та сприяти формуванню культури відповідальності та чесності в освітньому середовищі.

5. Психолого-педагогічні заходи профілактики академічної недоброчесності включають використання психолого-педагогічних засобів, форм і методів, які допомагають виявляти та запобігати порушенням академічної доброчесності в освітньому процесі закладу освіти. Психолого-педагогічні заходи профілактики академічної недоброчесності передбачають формування позитивної мотивації до навчання.

Дуже важливим аспектом є інтеграція етичних тем в освітній процес (включення в зміст заняття тем з етики та академічної доброчесності). Практика засвідчила, що ефективною формою профілактики академічної недоброчесності є використання рольових ігор та дискусій на теми етичних дилем, пов'язаних з академічною доброчесністю, проведення тренінгів, які допомагають здобувачам освіти розвивати навички академічної доброчесності, розповсюдження буклетів, плакатів та інших матеріалів, що інформують про академічну доброчесність і наслідки її порушення. Психолого-педагогічні заходи полягають у розробленні та застосуванні особливих виховних програм, що коригують поведінку під час виявлення ризиків і загроз та розвивають такі якості, які могли б сприяти прояву і культивуванню морального в людині. Запровадження психолого-педагогічних заходів сприятиме формуванню культури академічної доброчесності, де академічна доброчесність, відповідальність та етичність стануть невід'ємною частиною освітнього процесу закладу освіти.

Ефективність заходів профілактики академічної недоброчесності значно підвищується при їх комплексному застосуванні, правові заходи створюють необхідну базу та регламентують дії, економічні заходи мотивують доброчесну поведінку, технічні заходи забезпечують контроль і перевірку, соціальні заходи формують суспільну думку, а психолого-педагогічні заходи підтримують особистісний розвиток здобувачів освіти. Комплексний підхід дозволяє створити систему, де всі елементи підтримують та доповнюють один одного, забезпечуючи високий рівень академічної доброчесності.

Проведений аналіз результатів пошуку предмета педагогічної профілактики академічної недоброчесності в наукових працях засвідчив, що кожен із дослідників має власний погляд на те, що потрібно формувати або розвивати для ефективної профілактики академічної недоброчесності але більшість дослідників вважають, що формування моральних цінностей у здобувачів освіти забезпечує профілактику академічної недоброчесності. Проаналізувавши науково-педагогічні праці (В. Анненков, І. Бех, А. Богуш, О. Власенко, В. Драченко, О. Лисенко, О. Рудіна, Ю. Соловійова І. Федух, А. Череп та ін.), які висвітлюють проблему формування моральних цінностей, дозволило визначити чотири групи моральних цінностей що, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності: індивідуальні, соціальні (загальнолюдські), професійно-зумовлені та корпоративні. Для визначення найбільш значущих цінностей у здобувачів освіти, що забезпечують профілактику академічної недоброчесності, ми скористалися методом експертних оцінок.

Зміст груп моральних цінностей, що визначаються в роботах вищевказаних авторів, які, на наш погляд, можуть сприяти профілактиці академічної недоброчесності, ми пред'явили групі керівників і викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти із запитанням: «Які з наведених у списку нижче моральних цінностей, сформованих у здобувачів освіти, на Ваш погляд, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності». У дослідженні яке було проведено у 2023/2024 навчальному році взяли участь 162 викладача і керівника закладу вищої та фахової передвищої освіти. На підставі результатів експертних оцінок виокремили групи моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності серед здобувачів освіти. Слід зазначити, що керівники і викладачі закладів вищої та фахової передвищої освіти інколи відносили однакові моральні цінності до різних груп, на думку експертів однакові моральні цінності можуть бути одночасно віднесені як до індивідуальних, соціальних (загальнолюдських), професійно-зумовлених так і корпоративних цінностей. Наведемо результати дослідження.

Перша група – індивідуальні цінності що, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності: чесність – відданість правді та відмова від обману або крадіжки чужих ідей, чесність стимулює відповідальність за власну роботу та сприяє довірі в академічному середовищі; повага – шанування праці інших людей та дотримання їх авторських прав, повага до викладачів, колег та науковців допомагає уникнути плагіату та інших форм академічної недоброчесності; самодисципліна – здатність організовувати свій час та зусилля для досягнення академічних цілей без використання нечесних методів, самодисципліна допомагає ефективно виконувати завдання і зменшує спокусу вдаватися до недоброчесності; відповідальність – усвідомлення наслідків своїх дій та готовність відповідати за свої вчинки, відповідальність за власне навчання та результати мотивує здобувачів освіти працювати самостійно і чесно; справедливність – визнання важливості рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, дотримання принципу справедливості сприяє створенню рівних умов для всіх здобувачів освіти та зменшує нерівність, яка може спонукати до академічної недоброчесності; наполегливість – здатність долати труднощі і не здаватися перед обличчям викликів, наполегливість допомагає здобувачам освіти справлятися з академічними труднощами, не вдаючись до шахрайства; емпатія – розуміння та співпереживання почуттям і потребам інших, емпатія сприяє більш етичній поведінці та зменшує ймовірність обману заради особистої вигоди.

Друга група – соціальні (загальнолюдські) цінності що, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності: чесність та правдивість – підтримка культури, де чесність та правдивість є базовими принципами, стимулює індивідів діяти відкрито та прозоро, як у повсякденному житті, так і в академічному середовищі; справедливність та рівність – забезпечення рівних можливостей для всіх, незалежно від їхнього походження чи соціального статусу, допомагає створити середовище, де недоброчесні практики не знаходять підтримки; повага до інших – визнання та повага до праці, ідей та думок інших людей сприяє створенню академічного середовища, де плагіат та інші форми шахрайства є неприйнятними; взаємодопомога та співпраця – підтримка культури взаємодопомоги та співпраці замість конкуренції сприяє тому, що здобувачі освіти більше схильні допомагати один одному, а не вдаватися до нечесних методів; етична відповідальність – усвідомлення важливості етичної поведінки в суспільстві загалом, включаючи академічну сферу, стимулює студентів діяти чесно та відповідально; толерантність та відкритість – підтримка толерантності та відкритості до різних думок сприяє створенню атмосфери довіри та взаємної поваги, що зменшує мотивацію до обману; громадська відповідальність – усвідомлення того, що кожен має обов'язок перед суспільством, спонукає до відповідального ставлення до своєї освіти та до внеску у розвиток суспільства через чесну та якісну академічну роботу; прозорість та підзвітність – підтримка практик прозорості та підзвітності на всіх рівнях – від особистого до інституційного – допомагає виявляти та попереджувати випадки академічної недоброчесності.

Третя група – професійно зумовлені цінності що, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності: професійна етика – визнання важливості етичних стандартів у професійній діяльності та дотримання їх у всіх аспектах роботи, дотримання принципів чесності, прозорості та відповідальності; відповідальність за якість роботи – усвідомлення важливості якості виконуваної роботи та прагнення до її досягнення, відповідальність за власні дії та готовність виправляти помилки; дотримання стандартів та регламентів – повага до встановлених стандартів, регламентів і процедур, що регулюють професійну діяльність, що сприяє дотриманню етичних норм та уникненню недоброчесних практик; професійна чесність – відмова від обману, крадіжки інтелектуальної власності та інших форм нечесної поведінки у професійній діяльності, визнання внеску інших людей і повагу до їх інтелектуальної праці; компетентність та постійний розвиток – прагнення до постійного професійного розвитку і підвищення компетентності, навчання новим знанням та навичкам, а також готовність визнавати свої обмеження; взаємодія та співпраця – підтримка культури співпраці, взаємодопомоги і командної роботи, що сприяє обміну знаннями та ідеями, що зменшує мотивацію до недоброчесної поведінки; довіра та підзвітність – важливість створення і підтримки довіри в професійних відносинах, а також підзвітності за свої дії, що сприяє прозорості та чесності

у всіх професійних взаємодіях; справедливість та рівність – підтримка принципів справедливості і рівності у професійній діяльності, що включає рівні можливості для всіх та відмова від дискримінації; конфіденційність та повага до приватності – дотримання конфіденційності інформації і повага до приватності інших людей, відповідальне поводження з персональними даними та інтелектуальною власністю.

Четверта група – корпоративні цінності що, сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності: етика та чесність – підтримка культури, де етична поведінка і чесність є основоположними принципами, створення та дотримання кодексу етики, який регулює дії всіх членів організації; прозорість та підзвітність – заохочення прозорості в процесах і рішеннях, а також підзвітності кожного працівника за свої дії, що сприяє довірі та запобігає приховуванню недоброчесних вчинків; повага та взаємодопомога – фостеринг культури поваги і взаємодопомоги між співробітниками зменшує ймовірність недоброчесної поведінки; відповідальність за якість роботи – визнання важливості якості виконуваної роботи та відповідальності за кінцевий результат, суворе дотримання академічних стандартів і відмову від обману та плагіату; справедливість та рівні можливості – підтримка справедливості і рівних можливостей для всіх співробітників, створення рівних умов та зменшення мотивації до використання нечесних методів для досягнення переваги; інновації та креативність – заохочення інноваційного і креативного підходу до вирішення проблем стимулює оригінальність та самостійність, зменшуючи необхідність копіювання чужих ідей; постійне навчання та розвиток – підтримка культури безперервного навчання і професійного розвитку, навчання етичним стандартам та методам самостійного вирішення академічних задач; довіра та підтримка – створення атмосфери довіри і підтримки, де кожен співробітник відчуває себе цінним і може звернутися за допомогою при необхідності, зменшує тиск та спокусу до недоброчесних вчинків; командна робота та співпраця – заохочення роботи в командах і співпраця між співробітниками, сприяє обміну знаннями та ідеями і зменшує індивідуальну конкуренцію, що може привести до недоброчесності; соціальна відповідальність – визнання важливості соціальної відповідальності та внеску в суспільство, що включає підтримку проєктів та ініціатив, спрямованих на розвиток етичної культури та підвищення освітнього рівня.

Встановлено, що формування індивідуальних, соціальних (загальнолюдських), професійно зумовлених та корпоративних моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності, вимагають комплексного підходу.

Особливості формування індивідуальних моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності передбачають виховання з раннього дитинства на основі прикладу батьків, вчителів та наставників, демонстрацію доброчесної та відповідальної поведінки дорослими, що слугує моделлю для наслідування. Дуже важливим є модернізація змісту освіти яка повинна включати навчальні предмети і теми з етичної поведінки та академічної доброчесності у навчальні матеріали різних навчальних дисциплін (освітніх компонентів). Потрібно заохочувати здобувачів освіти до саморефлексії та розуміння наслідків своїх дій. Також для формування індивідуальних моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності, потрібна підтримка розвитку емоційного інтелекту та емпатії у здобувачів освіти.

Формування соціальних (загальнолюдських) моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності включають впровадження норм та стандартів поведінки через медіа, літературу, мистецтво та інші культурні інституції, просування етичної поведінки та соціальної відповідальності як важливих суспільних цінностей. Дуже важливою є підтримка та участь у громадських рухах та організаціях, що пропагують академічну доброчесність та справедливість. Ефективними для формування соціальних (загальнолюдських) моральних цінностей є організація просвітницьких кампаній, семінарів та конференцій з питань академічної доброчесності та професійної етики. Обов'язковим елементом формування соціальних (загальнолюдських) моральних цінностей є визнання та нагородження осіб, які демонструють високі етичні стандарти і академічну доброчесність. Потрібно поширювати історії успіху людей, які досягли висот завдяки академічній доброчесності та етичній поведінці.

Формування професійно зумовлених моральних цінностей передбачає введення чітких професійних стандартів та кодексів етики та академічної доброчесності у різних галузях, забезпечення доступу до означених стандартів та їх активне впровадження в професійно-педагогічні програми. Регулярні тренінги та курси з етики та академічної доброчесності є важливим засобом формування професійно зумовлених моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності. Важливо розвивати менторські програми, де досвідчені професіонали передають свої знання та цінності молодим спеціалістам з проблем академічної доброчесності, що потребує заохочення професіоналів бути наставниками та прикладами академічної доброчесності та етичної поведінки.

Особливості формування корпоративних моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недоброчесності передбачають: розробку та впровадження корпоративних політик, що підтримують етичну поведінку й академічну доброчесність; створення культури, де академічна

добросесність та відповідальність є ключовими цінностями; проведення регулярних тренінгів з корпоративної етики, академічної добросесності та відповідальної поведінки; заохочення безперервного навчання та професійного розвитку працівників з проблем академічної добросесності. Дуже важливим є впровадження системи винагород за академічну добросесність, етичну поведінку та забезпечення справедливих санкцій за порушення етичних стандартів та академічну недобросесність. Важливо щоб керівники лідери думок, демонстрували високу етичну поведінку та підтримували етичні стандарти академічної добросесності. Керівники повинні активно пропагувати етичну культуру та підтримувати ініціативи, що сприяють академічній добросесності та відповідальності.

Отже, формування індивідуальних, соціальних (загальнолюдських), професійно зумовлених та корпоративних моральних цінностей, які сприятимуть профілактиці академічної недобросесності, вимагає спільних зусиль здобувачів освіти, викладачів, освітніх та професійних інституцій, а також корпоративного середовища, ключовим є постійне навчання, приклад для наслідування та підтримка на всіх рівнях.

Висновки (з перспективами подальших розвідок із напрямку). Проведений аналіз дозволив встановити, що формування моральних цінностей у здобувачів освіти є важливим аспектом профілактики академічної недобросесності, означений процес включає в себе розвиток етичних принципів, розуміння відповідальності за власні вчинки та формування високих стандартів академічної поведінки. Встановлено, що формування моральних цінностей може сприяти зменшенню академічної недобросесності завдяки: викладанню етики і моралі академічної добросесності в рамках освітньо-професійних програм, що допомагає здобувачам освіти зрозуміти важливість академічної добросесності, справедливості та відповідальності; розгляд реальних етичних дилем та обговорення можливих наслідків академічної недобросесності зміцнює внутрішні моральні переконання; викладачі та адміністрація закладів освіти, які демонструють високі етичні стандарти, слугують прикладом для здобувачів освіти, що включає чесність у викладанні, справедливість у оцінюванні та прозорість у прийнятті рішень; створення атмосфери, де академічна добросесність є нормою, і сприяє тому, що здобувачі освіти починають цінувати чесну поведінку та відчувають соціальний тиск з дотримання цих норм (наприклад, запровадження кодексів честі, що підписуються здобувачами освіти, може допомогти укріпити їхню прихильність до академічної добросесності та моральної поведінки; навчання здобувачів критично мислити та вирішувати проблеми морального характеру сприяє їхньому розумінню важливості академічної добросесності та етичної поведінки, допомагає їм самостійно приймати правильні рішення у складних ситуаціях; інформування здобувачів освіти про наслідки академічної недобросесності як для них самих, так і для інших, допомагає зрозуміти важливість дотримання академічної добросесності й етичних норм, що може включати не тільки дисциплінарні заходи, але й довгострокові наслідки для їхньої кар'єри та репутації; заохочення здобувачів освіти брати участь у діяльності, що сприяє розвитку моральних цінностей, таких як волонтерство, служіння громаді та участь у різних соціальних проєктах. Підсумовуючи, зазначимо, що систематичне і послідовне формування моральних цінностей у здобувачів освіти створює міцний фундамент для профілактики академічної недобросесності, сприяючи становленню відповідальних та етично свідомих громадян.

Список використаної літератури

1. Батечко Н., Михайліченко М. Феномен академічної добросесності в контексті синергії наукових підходів. *Освітнологія*. 2019. № 8. С. 26–33.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей. Київ ; Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.
3. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
4. Листопад О. А., Мардарова І. К. Модульний курс «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» : навчальний посібник для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 192 с.
5. Листопад О. А., Мардарова І. К. Теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників : монографія. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 206 с.
6. Пахомов І. В. Формування моральних цінностей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти : тренінгові програми. Біла Церква : БІНПО, 2023. 143 с.
7. Сопова Д. О. Академічна чесність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців в університетах Європейського Союзу: дис. ... д-ра філософії з педагогіки за спеціальністю 011 «Науки про освіту» (Освітні, педагогічні науки), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2020. 228 с.
8. Стежко З. В., Шалімова Н. С., Андрощук І. І. Академічна добросесність у вищій освіті: прояви та мотиваційні чинники. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. № 3. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2022-3-1>
9. Чумак О. В. Концепт категорії академічної добросесності у вищій освіті. *Theory and methods of educational management*. 2017. № 2 (20). С. 112–127.

FORMATION OF MORAL VALUES AMONG STUDENTS TO PREVENT ACADEMIC DISHONESTY

Lystopad Oleksii

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Mardarova Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool Education
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Lystopad Natalia

Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of preschool disciplines,
Municipal Institution «Odessa Pedagogical Professional College»

Introduction. *The formation of moral values among students is a key element in the prevention of academic dishonesty. The formation of moral values in students is a long-term process that requires systematic work and involvement of all participants in the educational process, which not only helps to reduce the level of academic dishonesty but also contributes to the education of responsible and ethically conscious citizens, which implies: integrating ethical issues into various academic disciplines so that students understand the importance of ethical behaviour in different contexts; teachers should act as mentors, helping students to develop moral values and ethical standards; encouraging students to participate in volunteer projects and community initiatives, which helps develop a sense of responsibility and empathy; organising regular discussions where students can share their thoughts and experiences of ethical dilemmas; development and implementation of an honour code that will include the principles of academic integrity and moral values; active participation of students in the creation and discussion of academic integrity policy, which will contribute to their better understanding and compliance with these rules, etc.*

Purpose. *The purpose of the article is to analyse the peculiarities of formation of moral values in students for the prevention of academic dishonesty.*

Methods. *The following methods were used to achieve this goal: theoretical: analysis, synthesis, comparison, generalisation and systematisation of scientific, theoretical and practical provisions; study and generalisation of domestic and foreign pedagogical experience on the problem of forming moral values in students to prevent academic dishonesty; empirical: surveys, the method of expert assessments to substantiate the peculiarities of the formation of moral values in students for the prevention of academic dishonesty.*

Results. *It is determined that academic integrity is the observance of moral and ethical principles in educational and research activities. It is established and substantiated that prevention of academic dishonesty is a set of measures aimed at preventing violations of academic ethics among students, teachers and researchers. The essence of the concept of «pedagogical prevention of academic dishonesty» is revealed. Pedagogical prevention of academic dishonesty is a set of measures and strategies aimed at preventing dishonest behaviour among students in the educational process and forming elements of the student's personality structure that contribute to the prevention of academic dishonesty. The pedagogical prevention of academic dishonesty aims to ensure high quality education, support academic ethics and foster a culture of academic integrity. There are two types of prevention: primary prevention, which is a system of measures aimed at preventing any phenomenon; secondary prevention is aimed at pedagogical work with students who already show signs of the phenomenon to be prevented. The author analyses legal, economic, technical, social, psychological and pedagogical measures to prevent academic dishonesty. The author identifies four groups of moral values that will contribute to the prevention of academic dishonesty: individual, social (universal), professionally determined and corporate. The effectiveness of measures to prevent academic dishonesty is significantly increased when applied in a comprehensive manner, legal measures create the necessary framework and regulate actions, while economic measures motivate good behaviour, technical measures provide control and verification, social measures shape public opinion, and psychological and pedagogical measures support the personal development of students. An integrated approach allows us to create a system where all elements support and complement each other, ensuring a high level of academic integrity.*

Originality. *The formation of individual, social (universal), professional and corporate moral values that will contribute to the prevention of academic dishonesty requires joint efforts of individuals, educational and professional institutions, as well as the corporate environment.*

The specifics of the formation of individual moral values include education from early childhood based on the example of parents, teachers and mentors, and the demonstration of virtuous and responsible behaviour by adults who serve as role models. It is very important to modernise the content of education, which should include subjects and topics on ethical behaviour and academic integrity in the teaching materials of various academic disciplines. It is necessary to encourage students to self-reflect and understand the consequences of their actions.

The formation of social (universal) moral values includes the introduction of norms and standards of behaviour through the media, literature, art and other cultural institutions, and the promotion of ethical behaviour and social responsibility as important social values. It is very important to support and participate in social movements and organisations that promote academic integrity and justice. The organisation of educational

campaigns, seminars and conferences on academic integrity and professional ethics is effective in shaping social (universal) moral values. Recognition and reward of individuals who demonstrate high ethical standards and academic integrity is an essential element in the formation of social (universal) moral values. We need to share the success stories of people who have achieved greatness through academic integrity and ethical behaviour.

The formation of professionally determined moral values involves the introduction of clear professional standards and codes of ethics and academic integrity in various fields, ensuring access to these standards and their active implementation in professional and pedagogical programmes. Regular trainings and courses on ethics and academic integrity are an important means of developing professionally determined moral values that will contribute to the prevention of academic dishonesty. It is important to develop mentoring programmes where experienced professionals pass on their knowledge and values to younger academic integrity professionals, which requires encouraging professionals to be mentors and examples of academic integrity and ethical behaviour. Specific features of the formation of corporate moral values include: developing and implementing corporate policies that support ethical behaviour and academic integrity; creating a culture where academic integrity and responsibility are key values; conducting regular trainings on corporate ethics, academic integrity and responsible behaviour; encouraging continuous training and professional development of employees on academic integrity issues. It is very important to introduce a system of rewards for academic integrity, ethical behaviour and ensure fair sanctions for violations of ethical standards and academic dishonesty. It is important that leaders are thought leaders, demonstrate high ethical behaviour and uphold ethical standards of academic integrity. Leaders should actively promote an ethical culture and support initiatives that foster academic integrity and responsibility.

Conclusion. *It has been established that the formation of moral values contributes to the reduction of academic dishonesty due to: teaching ethics and morality of academic integrity in educational and professional programmes; examining real-life ethical dilemmas and discussing the possible consequences of academic dishonesty; teachers and administrators of educational institutions who demonstrate high ethical standards serve as an example for students; teaching students to think critically and solve moral problems, which contributes to their understanding of the importance of academic integrity and ethical behaviour; Informing students about the consequences of academic dishonesty, both for themselves and for others, helps them understand the importance of adhering to academic integrity and ethical standards. The systematic and consistent formation of moral values among students creates a solid foundation for the prevention of academic dishonesty, contributing to the development of responsible and ethically conscious citizens.*

Key words: *academic integrity, prevention of academic dishonesty, formation of moral values, pedagogical prevention of academic dishonesty, individual, social (human), professional and corporate moral values.*

References

1. Batechko, N., & Mykhailichenko, M. (2019). Fenomen akademichnoi dobrochesnosti v konteksti synerhii naukovykh pidkhodiv [The phenomenon of academic integrity in the context of the synergy of scientific approaches]. *Osvitohiia – Education*, 8, 26-33. [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2018). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti [Personality on the way to spiritual values]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Lystopad, O. A. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiino-tvorchoho potentsialu maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia* [Theoretical and methodological principles of formation of professional and creative potential of future educators of preschool educational institutions: a monograph]. Odessa: FOP Bondarenko M. O. [In Ukrainian].
4. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2019). *Modulnyi kurs «Kompiuterni tekhnologii v roboti z ditmy» [Modular course «Computer technology in working with children»]: navchalnyi posibnyk dlia studentiv zi spetsialnosti 012 «Doshkilna osvita»*. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [in Ukrainian].
5. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2021). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia hotovnosti maibutnikh vykhovateliv do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii v orhanizatsii piznavalnoi diialnosti doshkilnykh: monohrafiia*. [Theoretical and methodological principles of forming the readiness of future educators to use information and communication technologies in the organization of cognitive activity of preschoolers: a monograph]. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [in Ukrainian].
6. Pahomov, I. V. (2023). Formuvannia moralnykh tsinnosti zdobuvachiv profesiinoi (profesiino-tehnichnoi) osvity: treninhova prohramma [Formation of moral values of students of vocational education: training programme]. Bila Tserkva: BINPO. [in Ukrainian].
7. Sopova, D. O. (2020). Akademichna chesnist yak skladova profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv v universytetakh Yevropeiskoho Soiuzu [Academic integrity as part of future specialists professional training in the universities of the European Union]. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Stezhko, Z., Shalimova, N., & Androshchuk, I. (2022) Akademichna dobrochesnist u vyshchii osviti: proiavy ta motyvatsiini chynnyky [Academic integrity in higher education: manifestations and motivation factors]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 3(140), 7–15. [in Ukrainian].
9. Chumak, O. V. (2017) Kontsept katehorii akademichnoi dobrochesnosti u vyshchii osviti [The Concept of the academic integrity in higher education]. *Theory and methods of educational management*, 2(20), 112–127. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 24.06.2024 р.